

Poste Restante

Medlemstidning för Nils Ferlin-Sällskapet Nr 1 2023

Ordföranden har ordet:

Kära medlemmar!

Temat för detta nummer av *Poste Restante* är musikaliteten och rytmen i Nils Ferlins diktning. Hustrun Henny har beskrivit att Nils gick runt och mumlade och att handen rörde sig rytmiskt när en dikt föddes. En kväll gick han omkring och smågnolade. "Vad tycker du om den här?" sa han plötsligt och så sjöng han på en alldeles egen, lite sorgsen melodi. Raderna nedan kom att ingå i dikten "På källaren Fimmelstängen":

*Söka efter levande ord
– ack, möda!
Döda, bara döda ord
bär jag i mitt hjärtas jord.
Leta efter levande ord
– ack, möda!*

Bilden på detta nummers framsida bekräftar Hennys beskrivning av Nils skapande.

Som framgår har vi i redaktionen för första gången lyft fram en artikel ur "glömskans arkiv", där tidigare publicerade artiklar finns bevarade. Tack vara att samtliga femtiofem årgångar av *Poste Restante* nu är digitaliserade är det förhållandevis enkelt att på nytt ta fram en text från äldre årgångar av vår medlemstidskrift.

Medlemmar ur styrelsen har vid två tillfällen under år 2022 deltagit i seminarier arrangerade av De Litterära Sällskapet

i Sverige (DELS). Det ena arrangerades i september på Brunnsviks folkhögskola och det andra i Stockholm i november. Styrelsen har för avsikt att utveckla samverkan med andra litterära sällskap, t ex vid bokmässor och andra litterära aktiviteter.

Under 2023 kommer Sällskapet att arrangera flera musikaliska aktiviteter, bland annat Ferlindagen i Filipstad lördagen den 23 juli och två Trubadurafesterna på Kristinehovs Malmgård på Södermalm i Stockholm, den 16 augusti och den 6 september. Trubadurafesterna den 16 augusti genomförs i samverkan med Dan Andersson-sällskapet. Mer information finns på hemsidan www.ferlin.se.

Nils Ferlin-Sällskapets styrelse kommunicerar med medlemmarna via *Poste Restante* och hemsidan. Flera litterära sällskap har skapat möjlighet att nå medlemmarna via mail. Styrelsen vill nu undersöka hur många medlemmar i Sällskapet som vill kunna få aktuell information via mail. Vi ber därför de medlemmar som är intresserade att skicka in sin mailadress till Sällskapets sekreterare Per Wiker, mail: perfawiker@gmail.com, och mobil 070-621 68 79. På hemsidan www.ferlin.se under fliken *Nils Ferlin-Sällskapet/styrelsen informerar* har informationen kring hur Nils Ferlin-Sällskapet behandlar personuppgifter ändrats så att även mailadress ingår.

Även om det i skrivande stund är ymnigt snöfall i Uppsala så är våren på väg! Och efter våren kommer en sommar med olika Ferlinarrangemang dit alla medlemmar hjärtligt välkomnas!

HANS RUTBERG
ORDFÖRANDE

Marie Lundqvist har tilldelats årets Nils Ferlinpris

Stort grattis till Marie Lundqvist som utsetts till att ta emot årets Nils Ferlinpris.

Hon är född 1950 i Jönköping och bosatte sig så småningom i Stockholm. Hon arbetade under många år som bibliotekarie innan hon 1992 debuterade med diktsamlingen *Jag går runt och samlar in min trädgård för natten*, som 2020 kom i en nyutgåva.

Efter den lyckade debuten har hon kommit ut med en lång rad böcker huvudsakligen diktsamlingar men också romaner, berättelser, prosapoesi, ett par egna teaterstycken, samt även översatt dramatik i synnerhet av Jon Fosse från norska. Trots flera olika uttrycksformer finns det en tydlig konsekvens i allt hon skriver.

Hon är framför allt lyriker men har själv inte velat definiera sitt skrivande genremässigt utan hela tiden försökt att tänja gränserna och med fantasiens hjälp skapa något nytt, en ny verklighet vid sidan av den yttre. Liksom hos Ferlin är hennes diktning också mycket upptagen av döden och i *I Astrakanerna* en prosapoesi-samling från 1995 skriver hon:

Jag tar döden i handen, försiktigt som med ett mycket litet barn. Hon kryper upp i min famn och lägger sig till rätta där. En önskan att avstå från livet kan komma så alldagligt och naturligt. Kanske hyser jag själv denna önskan, omvandlad till omsorg.

Och i *De dödas* bok från 2008 kan det låta så här:

<i>Visa mig ditt ansikte</i>	<i>jag har sett</i>
<i>som det såg ut</i>	<i>en vithet</i>
<i>innan döden</i>	<i>som inte går att ta på</i>
<i>förädlade anletsdragen</i>	<i>det mjukaste av motstånd</i>
<i>och blåste ut</i>	<i>molnväggen</i>
<i>lusten</i>	<i>du ska igenom</i>
<i>den lilla blå lågan</i>	<i>för att få sova</i>
<i>som värmdes</i>	<i>på en bädd av ord</i>
<i>vetekornet</i>	
<i>fyllde din mun</i>	
<i>med kyssar och bröd</i>	

Här finns också dikter liksom hos Ferlin som behandlar både Maria Magdalena och Barabbas.

Foto: THOMAS WÄGSTRÖM

Marie Lundqvist, årets pristagare.

Med följande motivering: *"Marie Lundqvist förenar mjukhet och skärpa i ofta drömlika dikter som genom ett bildrikt och intensivt språk uttrycker ett pågående existentiellt drama, där liv och död möts i en ständig kamp."*

Marie Lundqvist har ett hängivet intresse för fotografier och har i flera böcker uttryckt personligt formulerade reflektioner om fotografi. Hon har själv i en intervju i *Dala Demokraten* (14 april 2016) förklarat sin fascination för detta: "Hela processen med fotograferandet tycker jag är så besläktad med att skriva dikter. Att hitta ögonblicket och ordet som inrymmer hela laddningen, essensen. Att styra hela förloppet och ändå lämna dörren på vid gavel till det som aldrig går att reglera". Hon har också i artiklar och essäer och i flera böcker skrivit om olika konstnärers och fotografers verk.

Hennes senaste bok *Dikten* är tanken som far genom hjärtat och spränger det (2017) kan man uppfatta som en poetik i diktform där hon i korta aforistiska formuleringar söker efter diktens väsen. Här spirar en originell bildvärld, där motsägelsefulla, brutala eller löftesrika påståenden försöker finna fram till vad dikten är. Här följer två exempel:

Dikten framkallar viskningar i mörkrummet (36)

Dikten bär sin mantel av sorg/långt innan den blir fjärril (46)

MÄRTA GRAUERS

Lura i människorna allvarlig poesi

Nils Ferlin (1898-1961) är en av de svenska poeter vars diktsamlingar gått ut i de största upplagorna. Han är också en av våra mest tonsatta diktare, trots att hans dikter ofta är allvarliga med mörka motiv. Redan tidigt sökte han det melodiosa och sångbara. 1918 debuterade han som revyförfattare på Ordenshuset i Filipstad med två egna visor: "Potatisvisa" och "Surrogatvisa", som båda anspelade på vedermödorna under den rådande kristiden. Nils Ferlin skrev, lät trycka och sälja tio olika kupletthäften i Filipstad. På 1920-talet började han skriva schlagertexter för olika musikförlag. Han fortsatte med det även efter diktardebuten 1930. Texterna skrevs alltid till en given schlagermelodi. Många av dessa alster spelades in på skiva med olika sångartister.

Ett år efter det att Nils Ferlins första diktsamling *En döddansares visor* kommit ut, gjorde Barbro Alving (signaturen Bang) en intervju med honom. Artikeln i *Idun* har rubriken "Är den stora poesin död?" och Bang intervjuar flera unga författare: Karin Boye, Alf Henriksson, Arthur Lundqvist och Nils Ferlin. I underrubriken står att de unga skalderna inte tror att poesin kan överrösta tidens buller.

I intervjun säger Ferlin:

"- Lura i människorna allvarlig poesi genom att tjusa dem med formen. Den moderna jag-poesin, där var och en sysslar med sina komplex och sin personlighets små krumelurer, kan aldrig bli någon väckelsepoesi, knappast heller den, som arbetar med bilder, den nya sakliga poesin. Att uppfatta lyrik med synen fordrar mera både intelligens och fantasi än att uppfatta den med hörseln, och det är via den regeln jag tror att lyriken skulle kunna uträtta något.

Ordet är inte långt borta: slaggern? - Ja, faktiskt. Dvs inte slaggern sådan den nu är. Men om man tog efter det goda hos den bästa slaggern, det vill säga det melodiosa, det som gör att folk gnolar den, kan den och minns den, och så fyller denna småtjusiga

Nils Ferlin finklädd med damasker ger sin första intervju i mammas soffor på Rörstrandsgatan 40.

yttre form med verklig poesi - kanderade den allvarliga lyriken så att den blev en folkrätt, med andra ord [...] Ett lätt och lockande omslag på en allvarlig och inte så lättläst bok - det är en kompromiss, men kan man nå sitt mål med den må det kanske vara hänt."

Tonsättningarna har under alla år levgjort Ferlins dikter med sina suggestivt medryckande rytmer. Lillebror Söderlundh, som är den som tonsatt några av de mest kända Ferlindikterna har sagt "Ferlin spelar inget instrument utom sig själv. Gesterna, rösten, gången – allting hos honom är melodiskt. Han har osynliga steppskollar under sulorna och kastanjetter i fingrarna."

En av Nils Ferlins mest kända dikter, "I folkviseton" tonsattes 1970 av Torgny Björk och efter att han sjungit in den hamnade den 1977 till och med på Svensktoppen. Denna version har blivit mycket omtyckt och är idag populär som bröllopssång.

*Kärleken kommer och kärleken går,
ingen kan tyda dess lagar.
Men dej vill jag följa i vinter och vår och
alla min levnads dagar.
Mitt hjärta är ditt,
ditt hjärta är mitt
och aldrig jag lämnar det åter.
Min lycka är din,
din lycka är min
och gråten är min när du gråter.*

*Kärleken är så förunderligt stark,
kuvas av intet i världen.
Rosor slår ut ur den hårdaste mark
som sol över mörka gården.
Mitt hjärta är ditt,
ditt hjärta är mitt
och aldrig jag lämnar det åter.
Min lycka är din,
din lycka är min
och gråten är min när du gråter.*

Intressant - och inte så känt - är att Nils Ferlin redan i Goggles 1938 publicerar en kort dikt som beskriver hur det sedan gick med den stora kärleken:

PRECIS SOM FÖRUT

*Mitt hjärta, sa jag, var ditt.
Ditt hjärta, sa du, var mitt.
Och vackert du tyckte det lät
att gråten var min när du grät.*

*Så bytte vi ord och rim.
Klokt gifte du dig till slut.
Och jag har procent av Stim
och lever precis som förut.*

Trots att det gått mer än sextio år sedan Nils Ferlin gick bort kommer fortfarande nya tonsättningar av hans dikter. Vad är det som får en artist att vilja sätta musik till Ferlins dikter? Ferlintolkaren och tonsättaren Ove Engström har i en artikel i boken *Efter-skörd - Ferlinfynd från en spånkoffert* (Carlssons Bokförlag 2021) skrivit: "Skälet är att dikterna på något sätt ropar efter musik, att tonsätas. Musikaliteten är en av hemligheterna men också de fantastiska dikterna, centrallyrik i sin yppersta form anser jag. Förra årets

Trubadurpristagare, gruppen Mando Diao visade att äldre poesi kan få nytt liv och nå nya läsare/lyssnare när de 2012 gav ut skivan *Infruset*, där de sjunger tonsättningar av Gustaf Frödings dikter. Många av Nils Ferlins dikter inbjuder också till tonsättning och kanske kommer även nya generationer av musiker att attraheras av hans lyrik. Då upptäcker de möjligheterna och utmaningen som ligger i att ge ytterligare en dimension till de ofta synbart enkla, men djupt betydelsebärande orden och stroforna.

HANS RUTBERG

Denna artikel är tidigare publicerad
i tidskriften Parnass nr 1 2022

Schlagerhäften med Ferlintexter.

GLÖM INTE ATT BETALA MEDLEMSAVGIFTEN FÖR 2023!

Du kan antingen använda bifogad
blankett eller göra inbetalningen via

Sällskapetets plusgirokonto:

35 21 55-6

Göran Samuelsson

- Trubadurpristagare 2023

Göran Samuelsson har utsetts som trubadurpristagare 2023. Priset överlämnas vid Ferlindagen i Filipstad den 22 juli.

Foto: KATRIN MOSTRÖM

Med följande motivering: *"Det är en jordnära vissångare, förankrad i vardagen, som tilldelas priset. Hans texter är en fin blandning av vardagsfilosofi och ömsinta ord om människor och natur. Göran Samuelsson med sin ödmjuka framtoning är en folklig visartist med sång och gitarr som sina instrument."*

Göran Samuelsson är bosatt i Västra Ämtervik i Fryksdalen i Värmland. När Ferlin-Sällskapets ordförande Hans Rutberg ringde och berättade att han blivit trubadurpristagare, blev han glatt överraskad. – Det var fantastiskt. Det kom som en blix från klar himmel och ger råg i ryggen i mitt fortsatta arbete, säger han.

Göran Samuelsson har i år varit verksam som låtskrivare och artist i 34 år. Det har blivit drygt 200 låtar och 17 musikalbum under den tiden. Den senaste musikproduktionen, *Avlägset & Nära*, släpptes den 17 mars i år.

1992 inledde Göran Samuelsson ett annorlunda och uppmärksammat sätt att turnera,

han drog igång sin Packmopedsturné, där många kända visartister och musiker medverkade. 30 år i 30 summerade han det hela, när turnén avslutades förra året. Packmopedsturnén har även blivit en bok. Det ska också sägas att Göran Samuelsson, som han själv säger, då och då målar akvarell. I sommar kan hans konst ses på Laxholmen i Munkfors, med vernissage den 17 juni. Den 22 juli väntar trubadurpriset i Filipstad. – Jag har läst mycket Fröding, men även Ferlin och jag har studerat Bellmans uppbyggnad av sång och musik. Det finns musik i dikter, det gäller att ta fram enkelheten, så att inte musiken tar överhanden, säger Göran Samuelsson.

Några av de utmärkelser som Göran Samuelsson tidigare erhållit är bland annat Frödingstipendiet 2004, Svenska vispriset 2010, och Årets värmlänning 2010.

ROLF MÅRTH

- *Publicerat i Poste Restante nr 2 1983:*

— och gud må förlåta mej somliga rader

Om några av Nils Ferlins schlagertexter

av Jenny Westerström

Att Nils Ferlin under bara några få år producerade ett 50-tal schlagertexter är något som man inte bör negligera. Denna verksamhet har säkert hjälpt till att träna och utveckla honom rent hantverksmässigt i versskrivandets konst. Att skriva schlagertexter innebar att ord formulerades till en given melodi och till en viss rytm. Ferlins dikter är mycket rytmiskt uppbyggda, och detta kan delvis bero på att han allt från kuplettörfattandet i Filipstad var van att arbeta med en given melodi. Också när det gäller den seriösa diktningen faller det sig naturligt för Ferlin att arbeta med en viss rytm, som uppstår i det skapande ögonblicket, kanske inspirerad av ett ordspråk, en barnramsa, en visa eller en psalm, och som han sedan använder som språngbräda. Här kan idén till en dikt ha sin upprinnelse.

Det var framförallt under åren 1928-1932 som Ferlin hade schlagerskriveriet som en bissyssa. Under 1929 var han dock mest produktiv. Egentligen var det Gustaf Andborg som ledde honom in i denna bransch. Tillsammans skrev Andborg och Ferlin en lång rad schlagertexter. Även om Andborg i sin bok *Nils Ferlin vännen — skolkamraten* menar att Ferlin svarade för det mesta i texterna. En del schlagertexter stod Ferlin själv för och en del skrev han vid tiden för samarbetet med Josef Briné. I sin bok beskriver Andborg, hur Ferlin hamnade i branschen och vilka krav förlagen ställde på en schlagertextförfattare:

"Jag tar hela skulden på mig för att Nils kom in på den stockholmska schlagermarknaden. Jag hade inte mycket till övers för schlagermusiken och ännu mindre för texterna, men jag tyckte att Nils likaväl som någon annan kunde få tjäna en slant, han var ju i alla fall en verklig poet. Ibland kunde vi få instruktioner från förlagen som lydde så här: 'Till den här melodin skall ni skriva en text så att varenda piga skall

gråta en skvätt!' Det lät ju avskräckande, men jag tänkte att ändamålet får väl helga medlen."

"Vackert och lättbegripligt"

Nils Ferlins egen inställning till schlagertextförfattandet ger han tillkänna i en intervju i *Dagens Nyheter* (25/2 1931). Han anser, att skulden till att så dåliga schlagertexter produceras oftast inte är textförfattarnas utan teaterdirektörernas och grammofonbolagens, som tror sig veta vad folk vill ha. Ferlin hävdar vidare att "utförandet om än aldrig så billigt, fordrar i sina fall en viss yrkesskicklighet. Refrängupptakten är ofta given och fastställd; ibland får man hitta på den själv. Naturligtvis inom vissa gränser och utan att överskrida utstakade linjer." Det skall vara så lättbegripligt som möjligt. Sådant som misstänkes vara svårbegripligt skall avlägsnas. Ferlin nämner "baldersbrå" som ett exempel på ord som inte får användas, eftersom det kan finnas människor som inte vet vad det är för en blomma. Då är det, menar teaterdirektörer och grammofonbolag, bättre med "blommor små". Lagen är att det skall vara "vackert" och "lättbegripligt".

Ferlin kommer i intervjun också in på vilka ämnen som används i texterna. "Geografin, botaniken, astronomin och en stor del av den utländska mytologin ha vi bläddrat igenom och vi borde vid det här laget vara tämligen allmänbildade." Oftast är det rytmen, rörelsen som är det viktigaste med slagern. Man skall ju kunna dansa till den, fortsätter Ferlin. Men ibland kan det emellertid vara innehållet "som spelar huvudrollen." Det kan handla om "lilla mor" eller om "varför skola mänskor strida". Intervjun avslutas med att Ferlin ställer en fråga, nämligen varför inte folk kan "dansa efter och sjunga en melodi med något så när hygglig mening i? Inte behövde den vara så avskräckande och lit-

terär för det? Fridas visor går ju förresten bra, och de torde väl få anses som litterära." Flera av Ferlins slagertexter hade också en högre standard än flertalet av de slagertexter, som producerades vid den här tiden. En och annan av Ferlins texter föddes också på ett märkligt sätt. De uppstod som en slagertext, förvandlades därefter på grund av sin höga standard till att betraktas som dikt och införlivas så småningom i en diktsamling.

Slagertexterna var som nämnts en beställningsvara. Ferlin och Andborg fick sig tillsänt en melodi till vilken en text skulle skrivas. När texten var klar, tog musikförlaget hand om den, och den trycktes ofta i ett notblad med en färggrann omslagsbild på framsidan och sändes därefter ut till försäljning. Ofta tog grammofonbolagen också hand om melodi och text och såg till att någon sångartist sjöng in den på skiva. Ett stort antal av dessa skivor finns bevarade på Sveriges Radio.

Till de flesta texterna finns även manuskript i olika versioner bevarade. Där kan man se att Ferlin också på texter av denna lättare art lade ner stort noggrannhet och omsorg.

Ferlin-Andborgs första text

Slagertexten "Den tiden kommer aldrig åter" var den första text, som Ferlin och Andborg åstadkom tillsammans, även om det på notbladet endast är Ferlins namn som kommit med i tryck. Manuskriptet sändes iväg till Rahms musikförlag den 4/12 1928 och notbladet kom ut i början av 1929. Musiken var komponerad av Peva Derwin och A. Flyckt.

I denna text har Ferlin och Andborg följt instruktionerna om att locka fram tårar hos pigorna. Texten är oerhört sentimental och handlar om saknaden av det svunna barndomshemmet — ett kärt motiv för den tidens slagermakare. En ensam övergiven man tänker tillbaka på en ljus och lycklig tid. Detta motiv med den ensamma övergivna människan, som befinner sig i höstens eller vinterns skede med kyla och mörker, kontrasteras ofta i slagertexterna mot en tidigare lyckligare tid, då allt stod i blom och solen lyste.

Alla som känner Ferlins diktning vet, att det inte är ovanligt att Ferlin beskriver människor, som befinner sig utanför gemenskapen och samhället. Ord som "ensam" och "allena" är ofta förekommande. Ensamhet och övergivenhet dominerar ofta slagertexterna. Naturligtvis finns här ett extra mått av sentimentalitet, som inte finns i Ferlins allvarliga diktning.

"Aldrig du var mig så nära"

"Aldrig du var mig så nära" skrev Andborg och Ferlin till en slagermelodi av Eric Wide 1929. Senare skrev Ferlin om texten något, och den tonsattes på nytt av Gunnar Turesson och fick titeln "Höstmelodi". Gunnar Turesson påstår i sin bok *Visor och skaldeminnen*, att Ferlin skulle ha inspirerats till omdiktning av en händelse ur verkliga livet. En flicka som Ferlin uppvaktade hade utan att meddela något givit sig av till Tyskland och Ferlin hade enligt Turesson blivit uppbragt och olycklig. Denna händelse skulle, menar Turesson, ha gett Ferlin sentimentala tankar och lett till omdiktningen av slagertexten. Turesson uppger inga årtal för händelsen. Det märkliga är, att om man ser på manuskriptet till en tidig version av slagertexten från 1929, innehåller den en liknande händelse. En flicka har övergivit diktjaget och farit till främmande länder. Dessa rader uteslöts emellertid i den färdiga slagertexten. Den sentimentala texten innehåller alla ingredienser för temat "övergiven man". Det är höst och allt som finns kvar från en lyckligare tid är "en vissnad blomma en blek viol." Turesson påstår i sin bok, att den omarbetade versionen av slagertexten så småningom kom in i någon av Ferlins diktböcker. Det gjorde den emellertid aldrig. Ferlin ansåg nog inte denna visa som en fullödlig dikt, hemmahörande i någon av de stora samlingarna. Däremot trycktes visan på vykort, vilket ibland hände just med visor som var mycket populära.

I slagern "Stilla blåa sommarnatt" också den från 1929 och med musik av Jacob Gade, återfinns orden: "Aldrig du var mig så nära". Men här är "duet" inte en förlorad kvinna utan lyckan. Texten lyder: "Vek som en vind det är

lyckan min kära, och lättskrämd och flyktig
som du, Aldrig du var oss så nära, så underbart
nära som nu."

Ferlinska ordvändningar

I "Solveig", en text skriven till en melodi av Jules Sylvain 1929, var kvinnan "aldrig så vacker som då." Återigen handlar det om den övergivna mannen, som i vintertid tänker tillbaka på våren och henne. I denna text förekommer ett par ordvändningar, som man kan kalla för ferlinska, t ex "allt det vackra som du längtat och drömt". I "Milorna flämta" i *En döddansares visor* lyder det: "Sover du broder — vad drömmer du, vad har du längtat och önskat?" Man finner vidare några ord som är karaktäristiska för vagabondmotivet i Ferlins diktning: "vägar jag nött", "om än vilsen mig dagarna jag".

I schlagertexten "När vita flingor falla" möter man igen schablonmotivet med den ensamme mannens tillbakablickar mot en "gyllne kväll om våren". Nu är vinternatten mörk. De i schlagertexter hemmahörande ingredienserna, t ex det gulnade brevet, finns med. Men uttrycket "vinden går vilse i snåren" är ändå på något sätt ferlinskt. Musiken till denna schlager är komponerad av Josef Briné.

"Alls inga vägar att gå"

Till "Min sorg var tyst" finns ett manuskript från den 28/3 1929. Andborg-Ferlin står båda för texten. Melodin är en rysk ballad i arrangemang av Sacha Mchev. Samma år kom den ut i form av notblad på Musikaliska Knuten. Mitt i denna typiska schlagertext med banaliteter som "mitt hjära till blods du kysst" finner man en rad som "mellan oss två finns det inga, / nej alls inga vägar att gå." Dessa rader återfinns i dikten "Moll" i *Goggles*:

*Emellan oss två finns det inga,
nej, alls inga vägar att gå.
Emellan oss två är det mil efter mil
och alls inga vägar att gå.*

*Emellan oss två är det öde,
som bodde vi båda i stängda hus,
och hörde vi aldrig vindens sus
men vore vi båda döde.*

Kanske har schlagertexten givit uppslag till och lett över till dikten. Dikten har naturligtvis fått en helt annan djupare dimension än ursprungstexten. Här är det som så ofta hos Ferlin frågan om människors brist på förståelse för och kontakt med varandra. Rumsig närhet, men själsligt avstånd. Samma utveckling att ett eller bara ett par ord från en enklare text lett över till en fullödigt dikt förekommer på flera håll. I radiospelet *Marknad* finns t ex en schlagertext "Hur skulle det bli, min kära":

*Hur skulle det bli, min kära,
om sorgen en dag kom nära,
ifall du fick rätt tunga ting att bära?
Det mörknar så lätt i åren
vad vackrast har lyst om våren;
liljekonvaljeår
förbleknar och går.*

*Solen den lyser, junihimlen är blå
livet är ungt och lyckan ler mot oss två.
Men hur skulle det bli, min kära,
om sorgen en dag kom nära,
ifall du fick rätt tunga ting att bära.*

Denna schlagertext har givit upphov till dikten "Hur skulle det bli —" i *Med många kulörta lyktor*. De schlagerartade och schablonmässiga uttrycken har uteslutits i dikten, som också fått en bättre rytm. Det är inte otroligt att "Det mörknar så lätt i åren/ vad vackrast har lyst om våren;/ liljekonvaljeår/ förbleknar och går" givit uppslag till dikten "Vilse" i *Goggles*, där det låter "Drömmen från liljekonvaljeår/ förde oss städse vilse."

"Kärleken kommer och kärleken går"

1932 skrev Ferlin en text till en melodi av Erik Fridén "Kärleken kommer kärleken går, ingen

kan tyda dess lagar". Den kom under namnet "Visa i folkton" ut på notblad hos AB Populärmusik i Stockholm. Denna slagertext visade sig kvalitetsmässigt stå mycket över genomsnittet och Ferlin införlivade visan i samlingen *Från mitt ekorrhjul*, där den går under rubriken "I folkviseton".

Ett helt annat motiv finner man i slagern "Indra" skriven till en melodi av Berta Önnberg 1929. Denna text är den av slagertexterna, som är mest genomarbetad och innehållsrik. Enligt Arne Häggqvist (Ferlin, ungdomsåren) lär det ha tagit femton timmar för Andborg-Ferlin att skriva denna slagertext som, menar Häggqvist, förefaller vara en ren översättning av artikeln "Indra" i Nordisk Familjebok. Denna text ansågs olämplig för grammofooninspelning. Man trodde tydligen inte folk orkade med en så filosofisk text! Indra var i Indien framförallt blixens och åskans Gud. På detta anspelar Ferlin i raden "går eldens Gud på rymdens bro/ och kastar ut ett fång av lågor/ som speglar fjärran världars glans..."

Det ferlinska ordet "spörja"

I ett par dikter i samlingarna anspelar Ferlin på indisk religion och kultur. Så heter det t ex i dikten "Vid Ganges" i *En döddansares visor*: "Runt lägerelden om natten/ tre heliga tiggare sutto/ vid Ganges skimrande vatten/ i Indiens sällsamma land". I "Ett Minne", också den i *En döddansares visor*, lyder det: "Gud, har jag sagt, / o, du levande X i det minsta och finaste ting, snäckornas gud och förnyelsens gud/ — du som hinduerna se som en flammande ädelstensring..." — Kanske har förberedelserna och instuderingen för slagertexten bidragit till tankar i denna riktning? Man kan känna igen Ferlin på vissa ordval och ordsammansättningar i slagertexten: "och väcker aldrig gömda frågor/ om vad som före frågor fanns". I "Ett Minne" lyder texten: "Väck den ej mera min fråga/ som hörde sitt eko och grät." På ett annat ställe i "Indra" lyder texten "Vem spörjer nu?" Just ordet "spörja" återfinns i Ferlins diktning. Slagertexten leder också tankarna till en

mycket känd dikt av Ferlin, nämligen: "När skönheten kom till byn." Man associerar till denna visa, då man hör vändningar som "Vi är så kloka, jag och du./ Och vi har lärt så mycket, ju./ Men medan nattens lampor tindra/ och medan vinden vilar still/ kan ingen vishet alls mig hindra,/ att tolka sagan som jag vill."

Helt i tidens stil — sjömansvals var ju folkschlager då — är "Sol, sång och äventyr". I denna text (i manuskript på sid 2) finns en hos Ferlin bekant konstellation, rotfasthet kontra rotlöshet:

*Skomakaren han plitar vid sin pligg och vid sin
läst
och skräddaren han stretar vid sitt bord
och så streta de, så träta de om riksdagsman och
präst
medan bonden går och bökar i sin jord.*

Refr:

*Men en sjöman han dansar på vågen
i sol och sång och äventyr.
Och så glad som en lärka i hägen
mot främmande länder han styr.
Han har ingen varaktig stad någonstans
men solen och månen och havet är hans.
För en sjöman han dansar på vågen i sol och
äventyr.*

När man ser denna text kommer man osökt att tänka på "Nasarevalsen":

*En bonde har sin jord
och en skräddare sitt bord
men en nasare han äger inte mycket mer är
ord...*

Å ena sidan har vi här skomakaren, skräddaren och bonden, som får representera de rotfasta, inordnade i samhället, som sliter och arbetar inom sina områden. Å andra sidan har vi den rotlöse frie individen, oftast utan ägodelar och utanför samhällsgemenskapen. En viss skillnad finns emellertid här mellan den rotlöse i schla-

gertexten och den rotlöse i "Nasarevalsen" och i Ferlins övriga diktning. Sjömannen är en glad och lycklig person "glad som en lärka i hägen". Så kan man ju knappast karaktärisera nasaren.

En rad andra typer får representera frihet och obundenhet i Ferlins diktning, clownen, "lille Lundström", artisen o s v. Alla dessa är fria men inte sorglösa och har det besvärligt på grund av sin stora känslighet. Några sjömän förkommer inte heller i Ferlins seriösa diktning. En frisk och frejdig sjömansvisa är "Det går i vågor", som inspelades på grammofon 1932. Till denna finns ingen text bevarad. Här handlar det om den modige sjömannen, som bjuder flickan med på seglatsen:

*Opp i topp
ner i djupan dal
till ett litet dopp
så att man blir sval...*

Det är storm och oväder över Kattegatt och

*blixtarna kastar kniv
kring vårt unga liv.*

Denna fina drastiska bild åtföljs av en bild hemmahörande i flickans värld "det blänker som på din spis".

En annan drastiskt humoristisk schlager är "Bröllopspolka" (musik Sixten Quintus, 1931) där folklustspelens Ferlin skissar en mycket målande och livfull bild av bröllopet, och man uppmanas att både se och höra:

*Se hur solen lyser över ängarna
har man nånsin sett*

*en sådan sol! Och hur stråken
löper över strängarna, har man
nånsin hört en sån fiol! "Lycka till"
gol göken i väst, får jag bli er präst
och bröllopgäst? Som en fjärril
bruden går i dans med sin krona och
sin krans, — Se hur brudgummen
flaxar kring uti högtidskläder —
Han är ståtlig och stark och bruden
lyfter han lätt som en fjäder —*

Denna schlagertext för tankarna till dikter med mera folklivsbeskrivande karaktär som "Rus" och "Syner i lövsprickingen", båda i *En död-dansares visor*.

Som avslutning skall jag citera några ord av Ferlin, hämtade från en intervju av Bang i *Idun* 22/2 1931. Hon ställer frågan om den stora poesin är död och Ferlins svar är, att man måste "Lura i människorna allvarlig poesi genom att tjusa dem med formen. Ordet är inte långt borta: schlagern?... inte schlagern sådan den nu är. Men om man tog efter det goda hos den bästa schlagern, det vill säga det melodiösa, det som gör att folk gnolar den, kan den och minns den, och så fyller den småtjusiga yttre formen med verklig poesi — kanderade den allvarliga lyriken ... jag undrar, om inte det skulle vara vägen för en ny folkskald. Ett lätt och lockande omslag på en allvarlig och inte så lättläst bok..."

Är det inte just här hemligheten med Ferlins lyrik ligger?

Nils Ferlin blev själv så småningom denna nya folkskald, vars lyrik blev och fortfarande är älskad i alla kretsar. Redan dessa exempel visar på att arbetet med schlagertexterna kom att spela en roll för han senare utveckling.

★

I följande nummer av *Poste Restante* publicerar Jenny Westerström en förteckning över Nils Ferlins schlagertexter.

Om Nils Ferlin och Johnny Bode

GUNNAR WARREN

Deras vägar korsades 1946. Johnny Bode – den svenska underhållningsbranschens Gossen Ruda Nr 1 – var ett av landets största artistnamn under hela 1930-talet och han hade komponerat schlagermusik och sjungit in hundratals grammofonskivor, skördat lagrar, men också ställt till med åtskilliga skandaler. Han hade gjort sig skyldig till stölder och maniska bedrägerier och hade redan i mitten av decenniet blivit straffriförklarad och var periodvis intagen på sinnessjukhus. Han fortsatte emellertid att spela in skivor, och hans musik var mycket populär och spelades frekvent i radions grammofontimme ända fram till 1942. Då hade han begett sig till det av tyskarna ockuperade Norge och fraterniserade med Quisling och nazisterna, vilket slutligen förpassade honom ut i kylan hemma i Sverige. Tyskarna tröttnade snart också på Bodes megalomani, och när han efter en kortare tid i norsk fångenskap utvisades till Sverige togs han åter in på sjukhus. Ett liv således kantat av uppgång och fall flera gånger om, väl beskrivet i Ingmar Norlén's biografi *Jakten på Johnny Bode* (Carlssons Bokförlag 2003).

1945 skrevs Bode ut från Ryhovs sjukhus och året därpå blev han friskförklarad av Sinnessjuknämnden. Men han var fortfarande persona non grata i underhållningsvärlden, i radion och hos de flesta av sina gamla kolleger.

Om nu hans tidigare produktion med få undantag hade varit av lättare schlagerkaraktär hade han under och efter sjukhus-tiden börjat tonsätta dikter av Nils Ferlin och några andra poeter. Man kan ju fundera över vad som hade fått honom intresserad av just Ferlin. Fanns det något i Nils Ferlins beskrivningar av utanförskap som talade till honom eller handlade det mera om behovet av inkomster – att kunna sälja melodier till texter av en seriöst etablerad författare som redan hade gett ut fyra diktsamlingar?

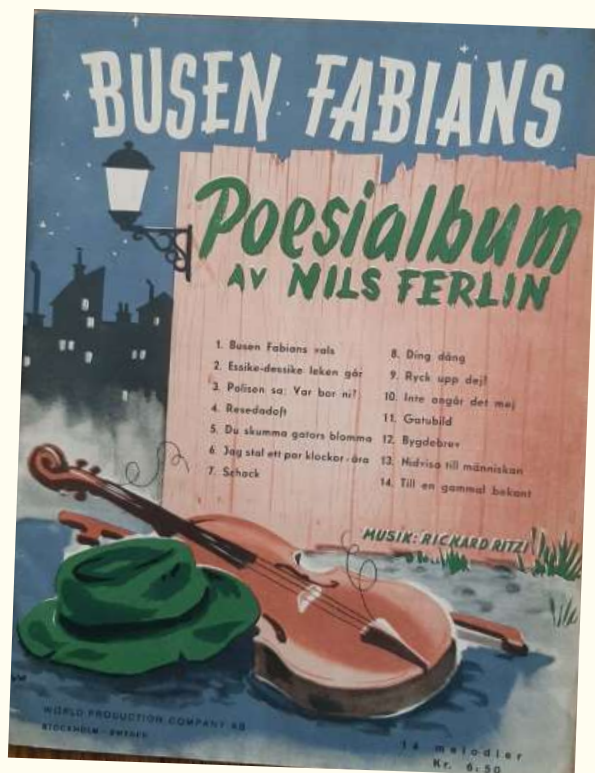
På kort tid hade Bode satt toner till 37 av

Nils Ferlins dikter, valda ur samlingarna: *En döddansares visor* (1930), *Barfotabarn* (1933), *Googles* (1938) och *Med många kulörta lyktor* (1944). Då fanns inga upphovsrättsliga hinder för en kompositör att tonsätta andras texter, men musikförlaget som skulle trycka Bodes alster ordnade likväl ett middagsmöte under sommaren 1946, där Nils Ferlin deltog tillsammans med sin rådgivare, journalisten och författaren Caleb Andersson. Man hade också bjudit in flera representanter från pressen, bl.a. chefredaktören för *Ny Dag*, Gustaf Johansson, och Carl-Adam Nycop från *Expressen*. Bode själv närvarade förstås, tillsammans med artisten Calle Reinholdz, som agerat bulvan för Bode. Eftersom hans namn var "svartlistat" hade kompositören inledningsvis kallat sig Rickard Ritzi.

Vid middagsmötet kom man överens om att musikförlaget, World Production Company AB, skulle betala 8000 kr till Ferlin för rätten till texterna, och därefter gav man i rask takt ut tre vishäften: *Busen Fabians poesialbum*, *När Lyckan mötte Kärleken* och *Getsemane*. Det sistnämnda innehöll också några tonsättningar till religiösa dikter av Kaj Munk, Arnulf Øverland och Katri Vala. Som kompositör angavs pseudonymen Rickard Ritzi, men hans rätta namn blev snart känt.

Enligt Ingmar Norlén var Ferlin påtagligt förtjust i tonsättningarna, även om han i övrigt inte alls sympatiserade med Bode som person. De var ju olika som natt och dag, men det hände enligt uppgift att makarna Bode och makarna Ferlin umgicks sporadiskt, och Bodes hustru Kerstin ska senare ha visat Ferlinska noteringar i deras gästbok. (Henny Ferlin nämner dock i sin bok *Nils – ett försök till porträtt* (Bonniers 1971) inga motsvarande noteringar i deras gästböcker.)

Visböckerna inbringade inga större royalties till vare sig Bode eller Ferlin. Försäljningen gick dåligt när det blev känt vem som låg bakom tonsättningarna. Bodes rykte som na- ►

BUSEN FABIANS POESIALBUM

innehåller 14 verk

(originaltitel inom parentes):

ur *En döddansarens visor*: Busen Fabians vals (Rus), Essike-dessike leken går (Leken går), Resedadoft (Syner i lövsprickningen), Du skumma gators blomma (Profeten), Schack, Ryck upp dej!, Inte angår det mej, Bygdebrev och Nidvisa till människan.

ur *Barfotabarn*: Gatubild och Till en gammal bekant.

ur *Googles*: Polisen sa: Var bor ni? (På håll), Jag stal ett par klockor – ära!

(Munk eller dynamitard), samt

ur *Med många kulörta lyktor*: Ding-dång.

NÄR LYCKAN MÖTTE KÄRLEKEN

innehåller 18 tonsättningar:

ur *En döddansares visor*: Ser du dessa vissna löv (Ser du...) och Den excentriske lorden.

ur *Barfotabarn*: Det sitter en gumma med blommor (Om våren) och Barfotabarn (Du har tappat ditt ord).

ur *Googles*: Snart går jag bort, sa' lille Per (- sa lille Per), Döden går över vinterland (Döden), Det finns så många gårdar och Kärlekens ögon.

ur *Med många kulörta lyktor*: När lyckan mötte kärleken, Med många kulörta lyktor, Men går jag över ängarna, Jag är så rädd för döden, Vinden viskar, Kärleksvisa i valstakt (Kärleksvisa), De talar om, Drömmar, Fru Sorg samt Brådska.

GETSEMANE

innehåller 5 dikter av Ferlin:

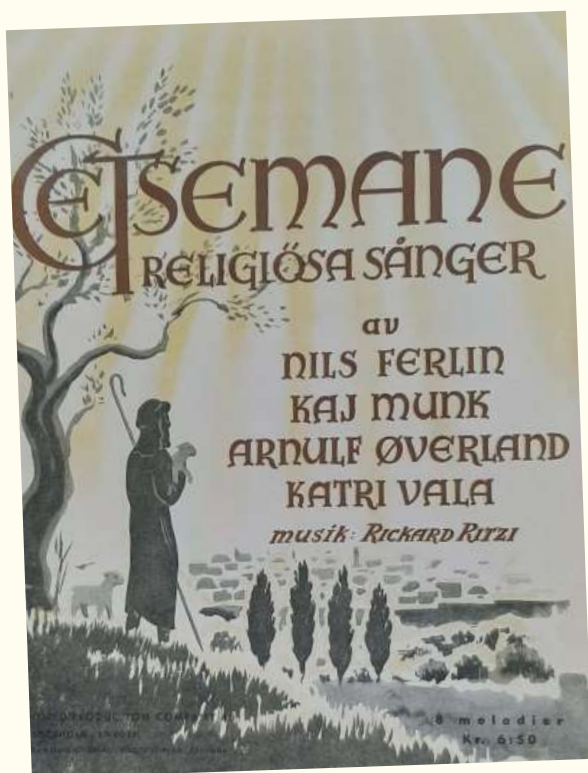
ur En döddansares visor:
Kan du höra honom komma...

ur Goggles: *Getsemane*.

ur Med många kulörta lyktor:
Stilla sova de nu..., Tron och Herdarna.

Dessutom av

Kaj Munk (Danmark): *En liten anemon*,
Arnulf Øverland (Norge): *Gud*,
Katri Vala (Finland): *Döden*.

- zistsympatisör, bedragare och sinnessjuk var i hög grad levande. I mars 1947 gjorde Bode ett storslaget försök att lansera sina verk. Han hyrde lokal i Stockholms konserthus och engagerade en orkester. Evenemanget annonserades som en välgörenhetstillställning "till förmån för Europahjälpen". (Annons i *Dagens Nyheter* 21 mars 1947).

När det på detta sätt blev uppenbart att det handlade om Johnny Bode så fick övriga inblandade kalla fötter. Konserthuset hävdade att lokalen hade bokats under falska premisser, orkestern hoppade av och Europahjälpen betackade sig för samverkan.

Året därpå gjorde Bode ett nytt försök genom att hyra in sig i Universitetsaulan i Uppsala, och historien upprepades. Övriga medverkade hoppade av och även den föreställningen fick ställas in.

Den enda gång som Johnny Bode fick tillfälle att framföra sitt Ferlinprogram publikt var på en mer eller mindre privat maskerad på Restaurang Mosebacke i början av 1948, och den tillställningen slutade tydligen med visst handgemäng av politiska skäl.

Det skulle dröja ända fram till 1980-talet innan tonsättningarna fick nytt liv. Kroppakören i Filipstad sjöng 1982 in en skiva med flera Ferlinvisor, bl.a. Bodes version av Profeten. 1987 gav skivbolaget Koster ut LP-skivan *Laterna Magica*, där John Ulf Anderson och Lillemor Dahlqvist framför 14 av Rickard Ritzis/Johnny Bodes Ferlinvisor.

Andreas Hens "visans verkliga vän"

JENNY WESTERSTRÖM

Plötsligt en dag för något år sedan damp ett stort brunt paket ner i min brevlåda. Jag blev överraskad och förvånad, när jag i paketet fann tre vackra häften fyllda med tonsättningar av Nils Ferlins dikter. Dessa häften innehöll noter till ett 70-tal Ferlindikter. Kompositörens namn är Andreas Hens, en entusiast utan like, som i femtio år inspirerats av Ferlins poesi och oavbrutet skapat vackra tonsättningar. Även om han inte själv anser sig kunna sjunga har han ändå sjungit in i flera av sina verk på cd för att man ska kunna få en uppfattning om hans musik. Jag är ingen musikkännare men många av visorna som jag lyssnat till är mycket vackra och stämmer väl med känslan i dikterna. Jag skulle önska att någon trubadur eller sångare kunde ta en titt på dessa kompositioner och kanske fångas av några av dem.

Andreas Hens är dansk, född 1945 på Herlufsholms Internatskola där fadern var musikdirektör och kantor och modern bildkonstnär. Han berättar själv att han var uppfostrad med visor, som modern sjöng, i synnerhet många svenska barnvisor, som hon mött under vistelser i Sverige. "Jag var vän med *Mors lille Olle* innan jag var två och kände till *Grevinnan* hon satt vid ett fönster och en lång rad *Povel Ramel-sånger* innan jag var sju" säger Andreas Hens. Fadern sjöng gärna Bellman, Karlfeldt, Sjöberg och Turesson vilket gav Andreas inblick i den svenska visans värld. Hens stora kännedom om det svenska språket och den svenska litteraturen har ökat succesivt på grund av familjens årliga sommarvistelser i Sverige från och med 1947. Men det var sommaren 1964, efter studenten som Hens under en vistelse i Siljatrakten mötte Ferlin för första gången genom ett sångframförande med Lillebror Söderlundh tonsättningar. Andreas Hens skriver själv om detta: "Här i 1964 var vistexten något med *en grå liten fågel*. Jag fattade inte ett dugg, för jag gick inte runt och längtade efter *den andra sidan* / .../. Herregud,

Andreas Hens.

jag var arton och fruktansvärd omogen. Men också nyfiken. Så hittade jag en bokhylla med massor av poesi – och en bok av Ferlin med titeln *Goggles*, det ordet kände jag till från engelska, och ännu en som hette *Barfotabarn*."

Därefter blev det många besök på bibliotek både i Sverige och Danmark för att låna och läsa alla Ferlins diktsamlingar. 1965 tonsatte han Ferlin för första gången och intresset för honom har bestått genom livet och tonsättningarna blivit fler och fler alltmedan Andreas Hens skaffat sig en gedigen universitetsutbildning bl.a. i teologi, historia, engelska och sedan varit yrkesverksam som gymnasielärare och lektor på olika skolor men också haft många uppdrag av olika slag exempelvis som medarbetare vid Dansk Folkemindesamling och på Dansk biografisk Leksikon I-XVI.

Strängarna på hans lyra är otroligt många men för oss är den viktigaste strängen att han gett ytterligare en musikalisk dimension till Ferlins dikter.

Ferlinkväll på Engelen i Gamla Stan

KRISTINA SÖDERLIND RUTBERG

Nils Ferlin-Sällskapet uppmärksammade skaldens födelsedag den 11 december med en musikkväll på Engelen vid Kornhamnstorg, nära Slussen. Det var 124 år sedan Nils föddes och 60 år sedan Sällskapet bildades, men Engelen historia är längre än så: redan på 1600-talet fanns ett apotek här och under namnet Ängelen bedrevs verksamheten ända fram till 1969, då Engelen öppnades med restaurang, pub, nattklubb och live-musik alla dagar.

En kulen decembersöndag samlades drygt hundralet gäster på Engelen för att lyssna på nya och äldre tonsättningar av Ferlins dikter tillsammans med andra visor. Först framträdde *Vera Vinter*, som har rötter i Norrbotten och bland sina sånger framförde en egen tonsättning av Ferlins dikt "Drömmar ur snö". Därefter kom bluesångaren *Claes Janson* tillsammans med ackompanjatören *Anders Färdal* på gitarr. De avslutade sitt program med Ferlins "En valsmelodi". *Marie Bergman* med make / medmusikant *Lasse Englund* hade blivit inspirerad av att läsa Ferlin på nytt och

det märktes på hennes tonsättning av dikten "Innan ditt rike blev kartlagt", som gav en ny dimension åt diktens ord. Kvällen avslutades med gruppen *Adolphson&Falk*, förstärkta av *Magnus Marcks* på basgitarr och *Hasse Loelv* på klaviatur och dragspel. Också här fick vi lyssna på nya tonsättningar av flera dikter – inte minst fastnade många av oss för "Får de´ inte lov att vara någe annat", som kändes så rätt och så självklar att en del trodde att melodin funnits sedan länge. Avslutningen blev förstås "Mer jul", en riktig signaturlåt för *Adolphson&Falk*, perfekt inför det kommande julfirandet. Stärkta av sång och musik kunde vi sedan ge oss ut i snögloppet!

Poste Restante Medlemstidning för Nils Ferlin-Sällskapet nr 1, 2023

Ordförande: Hans Rutberg, S:t Olofsgatan 50B, 753 30 Uppsala.
Mobil: 070-582 48 28, e-post: hans.rutberg@telia.com

Sekreterare: Per Wiker, Högmyrsgatan 13, 654 69 Karlstad.
Mobil: 070-621 68 79, e-post: perfawiker@gmail.com

Sällskapets plusgirokonto: 35 21 55-6 **Hemsida:** www.ferlin.se

Redaktör för Poste Restante: Hans Rutberg, e-post: hans.rutberg@telia.com

Tryck: Affärstryckeriet, Norrtälje. e-post: info@atn.se